

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

"تحقیق پیرامون مشکلات اداری ثبت شرکت های تجاری"

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما: آقای دکتر علیرضا بشارت

هیئت داوران

آقای دکتر علیرضا بشارت دکتر مهرا آسا دکتر صدقی

تهیه و تنظیم از امین الله خوئی دانشجوی
فوق لیسانس

رشته علوم اداری، دانشکده علوم اداری و
مدیریت بازرگانی

تاریخ شهر پیورما سال ۲۵۳۵ شاهنشاهی

۱۷۳

۲۵۳۵ / ۸ / ۳	این رساله در جلسه مورخ
بشارت	هیئت داوران
پتو و پیرامون	

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
	فصل اول - کلیات
۲	گفتار اول - مقدمه
۴	گفتار دوم - علت انتخاب و اهمیت موضوع
۴	بخش اول - علت انتخاب موضوع
۶	بخش دوم - اهمیت موضوع
۷	گفتار سوم - روش تحقیق
۱۲	گفتار چهارم - تاریخچه تشکیل شرکتها
۱۲	بخش اول - شرکتها در عهد باستان
۱۳	بخش دوم - شرکتها در قرون وسطی
۱۷	بخش سوم - شرکتها در عصر جدید
	فصل دوم - در طرح مشکل، چگونگی ثبت شرکتها در حال حاضر
۲۱	گفتار اول - هدف
۲۲	گفتار دوم - آشنائی با اصطلاحات و بعضی مواد قوانین تجارت
۲۸	گفتار سوم - در سازمان و وظائف اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی

ب

- ۲۸ بخش اول - کلیات
- ۳۲ بخش دوم - سازمان و تشکیلات
- ۳۶ بخش سوم - وظائف
- قسمت اول - وظائف اداره ثبت شرکتها و موسسات
۳۶ غیرتجارتی
- ۳۷ قسمت دوم - وظائف اداره مالکیت صنعتی
- قسمت سوم - وظائف دبیرخانه روابط مطالعات
۳۹ بین المللی
- ۳۹ گفتار چهارم - ثبت شرکتها
- بخش اول - ثبت تجارتی
۴۰
- قسمت اول - هدف از ثبت در دفتر ثبت تجارتی
۴۲
- قسمت دوم - آثار حقوقی ناشی از ثبت در دفتر ثبت تجارتی
۴۳
- قسمت سوم - ترتیب ثبت در دفتر ثبت تجارتی
۴۷
- بخش دوم - ثبت شرکت
۵۲
- قسمت اول - هدف از ثبت شرکتها
۵۳
- قسمت دوم - آثار حقوقی ناشی از ثبت شرکتها
۵۵
- قسمت سوم - ترتیب ثبت شرکتها ایرانی و خارجی
۵۶
- فصل سوم - جمع آوری اطلاعات در مورد فرغیه اهم (مشکلات موجود)

- ۷۲ گفتار اول - مشکلات داخلی
- بخش اول - عدم وجود تحقیقات علمی و عملی جهت تهیه نمودن
 ۷۲ راه‌های جدید
- ۷۵ بخش دوم - مشکل جا و مکان
- ۸۰ بخش سوم - مشکلات پرسنلی
- ۸۲ قسمت اول - کسر پرسنل و یکنواخت نبودن بار کار کارمندان
- قسمت دوم - عدم تناسب معلومات فنی و حقوقی پرسنل
 ۸۴ با وظایف محوله
- ۸۶ بخش چهارم - مشکلات بایگانی
- ۹۰ گفتار دوم - اشکالات ناشی از قوانین
- ۹۷ گفتار سوم - اشکالات ناشی از بی‌اطلاعی ارباب رجوع
- فصل چهارم - تجزیه و تحلیل اطلاعات و پیشنهاد
- ۱۰۲ گفتار اول - تجزیه و تحلیل مشکلات پرسنلی و ارائه پیشنهاد
- بخش اول - تقاضای ثبت یک شرکت سهامی خاص و ترتیب گردش
 ۱۰۲ کار آن
- ۱۱۷ بخش دوم - تقسیم کار در اداره ثبت شرکتها و موسسات غیر تجارتي
- بخش سوم - تجزیه و تحلیل و پیشنهاد در مورد سازمان اداره ثبت
 ۱۳۲ شرکتها و موسسات غیر تجارتي
- ۱۳۷ گفتار دوم - انجام تحقیقات علمی و عملی جهت کشف احتیاجات

۱۴۰

گفتار سوم - جاومکان

۱۴۸

گفتار چهارم - اصلاح قوانین

۱۴۹

گفتار پنجم - بایگانی

۱۵۳

فصل پنجم - نتیجه

فصل اول - کلیات

ثبت شرکتهای تجارتي در اداره ثبت شرکتهای و موسسات غیرتجارتي که در
فصول بعد مفصلاً راجع بآن بحث خواهیم نمود انجام میگیرد . این اداره -
تابع اداره کل ثبت شرکتهای و مالکیت صنعتی است که تحت نظر معاون در امور
اسناد سازمان ثبت اسناد و املاک کشور اداره میشود .

اهم وظائف اداره ثبت شرکتهای و موسسات غیرتجارتي عبارت است از :

ثبت شرکتهای تجارتي و موسسات غیرتجارتي داخلی حوزه تهران و کلیه
شرکتهای و موسسات خارجی در ایران . اداره مذکور در انجام وظائف خود
دارای مشکلاتی بشرح زیر است:

- مشکلات داخلی که مربوط بسازمان و مدیریت در این اداره میباشد
و از هر لحاظ قابل اهمیت است .

- مشکلات ناشی از اوضاع و احوال اجتماعی و حقوقی .

مشکلات مذکور میتواند نتیجه دلائل و عوامل زیادی باشد ولی با
بررسی هائی که بعمل آمد و تفحصاتی که انجام گردید بنظر میرسد
دلائل زیر دارای اهمیت بیشتری است و بهمین دلیل بعنوان فرضیه
اهم انتخاب گردیده و در این تحقیق مورد بحث قرار خواهد گرفت :

- ۱ - مشكلات جا و مكان .
- ۲ - مشكلات پرسنلی از قبیل كسر پرسنل و عدم تناسب معلومات فن و حقوقی
كارمندان با وظایف محوله .
- ۳ - عدم وجود تحقیقات علمی و عملی جهت پیدا نمودن راه حل‌های جدید .
- ۴ - اشكلات ناشی از قوانین
- ۵ - اشكلات حاصل از بی اطلاعی ارباب رجوع

اینك برای ایجاد زمینه لازم آشنائی با موضوع بمنظور تسهیل درك مطالب
در این فصل بعد از ذكر يك مقدمه بترتیب در مورد اهمیت و علت انتخاب موضوع ،
روش تحقیق و مختصری از تاریخچه بوجود آمدن شرکتهای تجارتي بحث
خواهیم نمود :

گفتار اول ، مقدمه

برای پیشرفت و ترقی اقتصاد يك کشور در سیستم بازرگانی ارشادی، رشد
و توسعه بنیادهای اجتماعي چندی از جمله شرکتهای تجارتي و بالا خص
شرکتهای سهامی اهمیت و ضرورت بسزائی دارد .
بوجود آمدن شرکتهای سهامی سالم و سود آور موجب جلب اعتماد مردم ،

رونق بورس و شرکت تعداد بیشتری از مردم در امر سرمایه گذاری ، رونق
اقتصادی مملکت و بهبود زندگی مردم میگردد .

در کشورهای پیشرفته و آزاد جهان قدرت و نفوذ شرکتهای تجاری و
صنعتی و نقش آنها در اقتصاد کشور بی سابقه است . بعنوان مثال
باید گفت که قسمت اعظم تجارت و تولید در ایالات متحده امریکادر دست
شرکتهای سهامی است که سهام آنها در بورس خرید و فروش میشود .

این شرکتها برای ۱۷ ملیون نفر کار ایجاد میکنند و تقریباً کلیه تولیدات اتومبیل
، ماشین آلات ، ، ۹۰ درصد تولیدات آهن و فولاد ، ، ۹۰ درصد نیروی برق ،
۹۵ درصد تولید آلومینیم و ۹۰ درصد خطوط راه آهن را در مالکیت
خود دارند و در سال ۱۹۶۸ بیش از ۱ میلیون دلار مالیات بدولت پرداخت نمودند^۱
در کشور ما در سالهای اخیر گامهای سریعی در راه پیشرفت و صنعتی
شدن برداشته شده است و در آینده نیز باید این سیرو روند شتاب

۱ . علیرضا امیری ، " بورس و تاثیر آن در اقتصاد کشورها " ، مهنامه ارتش ،

بیشتری بخود بگیرد . باین لحاظ هم باید در کار ایجاد و رشد شرکتها تسهیلات بیشتری قائل شد و هم در کار آنها نظارت نمود تا در جهت پیشرفت اقتصاد کشور گام بردارند و بدین ترتیب موجبات جلب اعتماد عمومی فراهم گردیده و مردم با خرید سهام شرکتها در توسعه اقتصاد کشور نقشی فعال تر بعهده بگیرند .

اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی عامل مهمی در امر ایجاد شرکتها و یکنواخت کردن کار آنها و ایجاد محیط مناسب برای رشد و نمو آنها است و بدیهی است چنانچه از مدیریت صحیح و با زدهی کافی برخوردار نباشد موجب بروز اشکالات مهمی در کار تجارت و اقتصاد کشور میگردد .

گفتار دوم - در علت انتخاب و اهمیت موضوع

بخش اول - علت انتخاب موضوع

پیشرفت بشر در زمینه های مختلف توسعه سازمانهای متعددی را

ایجاب کرده است .

این سازمانها در ضمن فعالیت برای نیل به هدف خود با مسائل و مشکلات

مختلفی مواجه هستند . هر يك از این مسائل میتواند موضوع يك تحقیق قرار

گیرد . در انتخاب يك موضوع از موضوعات مختلف عواملی بشرح زیر میتوانند —
موثر باشند .

۱ — تازگی موضوع و تکراری نبودن آن

۲ — اهمیت رشته تحقیق

۳ — علاقمندی و کنجکاوی فردی

۴ — آموزش و اطلاعات شخصی

۵ — در دسترس نبودن اطلاعات

۶ — تسهیلات و شرایط خاص کار

۷ — هزینه و بازده

۲
۸ — عامل زمان

غالب عوامل فوق کم و بیش در انتخاب موضوع این تحقیق دخالت

داشته اند ولی از آن میان اهمیت موضوع و در دسترس بودن اطلاعات
از عوامل موثرتر محسوب میگردند .

بخش دوم - اهمیت موضوع

تجارت و شرکت در نیای امروز بطوری درهم ادغام شده اند که هر
یک از آنها را میتوان بجای دیگری بکاربرد . از طرف دیگر کلید اکثر فعالیت
های اقتصادی ، چه صنعتی و چه کشاورزی و خدمات در اختیار سازمان شرکت
ها و قدرت اداره آنها قرار گرفته است . ترقی و توفیق کشورهای صنعتی
و ثروتمند جهان در کار اقتصاد نیز مدیون محیط مساعدی است که شرکتها
دارند و محیط مساعدی که باعث ایجاد شرکتها میشود . در کشور ما با وجود
تغییرات شگرفی که در تمام شئون حادث گردیده است و احتیاج مبرمی
که به وجود آمدن شرکتهای سالم احساس میگردد هنوز گاه و بیگاه اطلاع —
حاصل میشود که کسانی تنها برای کلاه برداری و سوء استفاده اقدام میکنند
تاسیس شرکتهای قلابی نموده اند و یا برای سود جوئی اقدام به تشکیل شرکتهای
صوری کرده اند که این امور از یک طرف باعث آلوده شدن محیط اقتصادی کشور
و سلب اعتماد عمومی بشرکتها میگردد و از طرف دیگر عدای مردم بیگناه

فدای تبهکاری و سوء استفاده کسانی میشوند که شرکت دروغین و بدون سرمایه ایجاد میکنند و مردم را میفریبند. اما گناه بزرگتر متوجه مسئولان امور است که اجازه کار باین قبیل شرکتهایمیدهند و در کار آنها نظارت نمیکنند. اصولاً در کشور ما مقررات عریض و طویلی برای تشکیل شرکتهای وجود دارد ولی هیچ مقرراتی برای کار آنها موجود نیست و این وضع عیناً بآن میماند که مقرراتی برای دادن گواهی رانندگی وجود داشته باشد ولی مقرراتی برای رانندگی موجود نباشد و راننده بمحض اینکه پروانه رانندگی را بدست آورد همسر کجا که خواست و بهر نحو که مایل بود حرکت کند و مردم رانندگی را احیاناً زیر بگیرد.

اداره ثبت شرکتهای با بررسی دقیق اساسنامه شرکتهای رسیدگی میکند. آنها، دادن توصیه های لازم و ثبت شرکتهای و سرعت در کار نقش بسیار موثری در تشکیل شرکتهای سالم ایفا میکنند.

گفتار سوم - روش تحقیق

روشی که برای این تحقیق مورد استفاده قرار گرفت است همان روش تحقیق علمی است، بدین ترتیب که ابتدا کوشش گردید تا با بررسی

وضع موجود مشکل مشخص گردیده تعریف گردد ، سپس فرضیاتی در مورد
علل بوجود آمدن آن بنا گردیده است . در مرحله بعد در سایه اطلاعاتی
که در مورد این فرضیه (فرضیه اهم) جمع آوری گردید و تجزیه و تحلیل
و طبقه بندی آنها راه حل‌هایی برای رفع این مشکلات پیشنهاد گردیده
است . در ضمن چون بموجب نظامنامه قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱
شرکتهای تجارتی باید در تهران در دایره ثبت شرکتهای (که اینک
به اداره ثبت شرکتهای و موسسات غیرتجارتی تغییر نام داده است) و در خارج
تهران در اداره ثبت اسناد مرکز اصلی شرکت ثبت برسند ،^۳
قسمت اعظم این تحقیق در اداره ثبت شرکتهای و موسسات غیر
تجارتی از اداره کل ثبت شرکتهای و مالکیت صنعتی انجام گرفته
است .

۳ ماده ۲۰ نظامنامه قانون تجارت میگوید شرکتهای تجارتی باید در تهران

در دایره ثبت شرکتهای و در خارج تهران در اداره ثبت اسناد مرکز اصلی

شرکت ثبت برسند .

در مورد جمع آوری اطلاعات ، با وجود اهمیت موضوع متاسفانه کمتر امکان استفاده از اطلاعات دست دوم وجود داشت . بعبارت دیگر در موضوع این تحقیق یا موضوعات مربوط به آن قبلاً تحقیق مهم و با ارزشی صورت نگرفته بود و باین دلیل برای بدست آوردن اطلاعات ناگزیر از منابع دست اول استفاده گردید ماست :

۱ - مصاحبه

اطلاعات حاصل از مصاحبه ها غالباً بسیار سودمند بود . بخصوص در بیشتر موارد کارمندان با ایراد مثالهایی از آنچه که اتفاق افتاده بود جنبه های عملی اشکالات کار را روشن مینمودند . شاید یکی از دلایل همکاری کارمندان این بود که علاوه بر کوششهایی که شخصاً برای جلب اعتماد آنها نمود یکی از مقامات مهم اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی که خود زمانی دانشجوی دانشکده علوم اداری بوده بعلمتعلقای که باین تحقیق داشت شخصاً در هر اطاق حاضر گردید و ضمن معرفی من از مزایا و محاسنی که این تحقیق ممکن است بهمراه داشته باشد صحبت نمود و از کارمندان خواست تا همکاری لازم را در جهت انجام موثر و واقعی این تحقیق بعمل

آورند .

۲ پرسشنامه

بعلت بی میلی کارمندان اداره ثبت شرکتها و سایر اشخاص و بیسای مقاماتی که برای انجام این تحقیق با آنها مراجعه گردید به پرکردن پرسشنامه، باستثنای موردی که از کارمندان خواسته شد تا فهرست وظائف روزانه خود را برای پی بردن به ترتیب تقسیم کار در سازمان تکمیل نمایند در سایر موارد کسب اطلاعات از کارمندان با انجام مصاحبه عملی گردید . برای بررسی ترتیب تقسیم کار در سازمان جلب موافقت اولیای اداره با سانی انجام گردید و کارمندان نیز که از نیت و قصد تحقیق مطلع گردیدند ، بودند با توجه زیادی اوراق فهرست وظائف روزانه کارمندان را که بهین آنها تقسیم شده بود تکمیل نمودند .

۳ - مشاهده :

مشاهده ممکن است بصورت آشکار یا مکتوم انجام پذیرد تفاوت عمدی مشاهده آشکار یا مستقیم و مکتوم یا غیرمستقیم در کنترل عوامل خارجی است . بدین معنی که در مشاهده آشکار عوامل خارجی موثر میباشند ولی در غیرمستقیم

یا مکتوم عوامل خارجی تأثیری ندارند. ۴ در جریان این تحقیق برای
کاستن از تأثیر عوامل خارجی در ابتدا بعنوان یک کار با ب رجوع معمولی
صرف مبالغی اقدام به ثبت یک شرکت واهی گردید (ثبت شرکت مستلزم
پرداخت وجوهی میباشد که در جریان تحقیق آن اشاره خواهد شد) ولی
در مراحل بعد مشاهدات صورت آشکار بخود گرفت. با این وجود باید گفت
که این مشاهدات (مکتوم و آشکار) بسیار مفید واقع گردید و درنتیجه
این تحقیق اثر قاطع بجای گذاشته است.

۴ - کتب ، مجلات ، پرونده ها و سایر اسناد و مدارک :

از کتب و مجلات بخصوص مجلات اقتصاد و از قبیل تهران اکونومیست

که توجه زیادی بکار شرکتها و از آن رهگذر به ترتیب کار اداره ثبت

شرکتها دارند در این تحقیق استفاده زیادی بعمل آمده است. همچنین

۴ تقریرات دکتر علیرضا بشارت در درس تجزیه و تحلیل اداری ، دانشگاه

علوم اداری ، دانشگاه تهران ، سال ۴۹-۴۸ .

بسیاری از اسناد و مدارک که در بایگانیهای قسمت های مختلف سازمان
و یا در کتابخانه آن وجود داشته مورد بهره برداری و استفاده قرار
گرفته است .

گفتار چهارم - تاریخچه ایجاد شرکتها

بخش اول - ایجاد شرکتها در عهد باستان

در مورد تاریخ بوجود آمدن اولین شرکتها اتفاق نظر موجود نیست

بعضی از محققین با توجه به کیفیت گروهی و دستجمعی فعالیتهای انسان -

های بدوی و عقب مانده امروزی مدعی هستند که انجام کار بصورت دستجمعی

- شرکت - حتی قبل از مشخص شدن انسانها بصورت " افراد " انسان

وجود داشته است. خانواده نیز در حکم نوعی شرکت به حساب آمد که

دارای موجودیت دائمی بوده و از اعضا آن یکی بسا پیرین ارشد نیست

و فرماندهی داشته است. علاوه بر خانواده و سایر گروه های که به علت

خویشاوندی همبستگی داشته اند سازمانهای مذهبی نیز وجود داشته که

بصورت شرکت و تقریبا^۵ با همان مفهوم اداره میشده اند.
تقریبا^۶ تردیدی وجود ندارد که ابتدا رومیها سالهای مختلفی
که با شرکتهای کنونی شباهتهای زیادی داشت بوجود آورده اند. سازمانهای
شهر داری که بتدریج انجام بعضی امور عمومی مردم را محسوس گرفتند و
درگیر فعالیتهایی شدند که مستلزم داشتن اداریهایی نیز بود از آن جمله اند.
این سازمانها دارای خصائص شرکتها منجمله دائمی بودن، صرفنظر از تغییر
اعضا^۷ بودند.

بخش دوم - قرون وسطی

در سالهای بعد از افول امپراتوری روم زمینه زیادی برای ایجاد
موسسات تجاری وجود نداشت. با اینکه تجارت و بازرگانی بکلی

5 Douglass C. North, " Corporation , History of , "

Encyclopedia Americana (1962), VIII, 2.

از میان نرفت ولی تا حدود زیادی از رونق افتاد . املاک فئودالها
 در اروپا نسبتاً " خودکافی بود و تجارت با شهرهای دور بعلمتنا امنی
 مشکل و پابکلی غیرممکن بود . بازرگانی و تجارت در قرون ۱۲ و ۱۳ در قسمت
 های شمال ایتالیا ، جنوب آلمان و شهرهای کناره بالتیک رونق گرفت
 و سازمانهای تجارتی بر اساس احتیاجات در این مناطق بوجود آمد .
 با شروع جنگهای صلیبی تجارت با خاور نزدیک نیز گسترش پیدا نمود و
 بنادر ایتالیا مراکز تجارتی مهم دریای مدیترانه گردید .^۶
 انجام مسافرتهاى تجارتی دریائی احتیاج پسرمايه های کلان داشت .
 کم کم سازمانهای جدید تجارتی برای رفع این احتیاج بوجود آمدند . ترتیب
 کار معمولاً " باین منوال بود که شرکتهائی (Commenda) بوجود میآمد
 که در آن یک شریک (Tractator) عهده دار انجام امور تجارتی
 موسسه و شریک دیگر (Commendator) عهده دار پرداخت سرمایه
 میگردد . بتدریج این شرکتهای وضع پیچیده تری بخود گرفت و بتعداد شرکتهای

۶ همان ماخذ . ص ۳ .

افزوده شد .

با اینکه ترتیبات فوق معمولاً " برای تنها یک مورد تجارت بود ولی بتدریج بطول مدت شرکت و موارد آن نیز اضافه گردید . لشکر کشی های ایالات ایتالیا نیز مستلزم مخارج سنگینی بود که برای تأمین آن شرکت های بزرگی بنام (Maone) بوجود می آمد . گاهی نیز مجامعی برای تهیه قرضه برای شهرها ایجاد میگردد و بعداً " این وجوه از محل عوارض شهر همراه با امتیازاتی باز پرداخت میگردد این مجامع بنام " Compre " معروف بودند .^۷ متخصصین تاریخ قرون وسطی معتقدند که " Compre " و " Maone " جزو انواع اولیه شرکت " Corporation " بوده است . حداقل یکی از این مجامع بنام " Casa di san Giorgio " که در سال ۱۴۰۸ میلادی در گنوا (Genoa) تشکیل شد بتدریج بصورت شرکت (Corporation) درآمد و تا سال ۱۸۱۲ فعال

۷ همان ماخذ . ص ۳ .